

3. *Cohen S.* The New Effective Public Manager / S. Cohen, W. Eimicke. – San Francisco : Jossey-Bass, 2010. – 344 p.
4. *Garvin D. A.* Japanese Quality Management / D. A. Garvin // Columbia Journal of World Business. – Fall 1997. – P. 3–12.
5. *Milakovich M. E.* Total Quality Management for Public Service Productivity Improvement / In M. Holzer (ed.). Public Productivity Handbook. – New York : Dekker, 2005. – P. 78–96.
6. *Swiss J.* Adapting Total Quality Management (TQM) to Government / J. Swiss // Public Administration Review. – 1998. – № 52 (4). – P. 356–362.
7. U.S. Department of Defense. DOD Quality Management Manual. – Washington, D.C. : U.S. Department of Defense, 2002. – 156 p.

Надійшла до редколегії 06.06.2016 р.

УДК 351:930.2

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ В ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Древаль Ю. Д.,
д. держ. упр., проф.,

*професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки
Національного університету цивільного захисту України*

Лінецький Л. М.,

*к.і.н., доц., доцент кафедри ЮНЕСКО “Філософія людського спілкування”
та соціально-гуманітарних дисциплін*

*Національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка
м. Харків*

Проаналізовано питання актуалізації історичної спадщини в державноуправлінських дослідженнях. Обґрунтовано положення щодо предметного поля таких досліджень, яким має охоплюватися складна сукупність ідей, традицій, звичок, теорій та практик минулих часів.

Ключові слова: історія, історична спадщина, колективна пам'ять, міждисциплінарний підхід, публічна історія.

Dreval Ju. D.,

*Doctor of Public Administration, Professor,
Professor of Labor Protection and Technogenic and Ecological Safety
Department of the National University of Civil Defence of Ukraine*

Linetskyi L. M.,

*PhD of History Sciences, Associate Professor, Associate Professor of UNESCO
Department “Philosophy of Human Communication” and Social and Humanitarian Sciences
of the National Technical University of Agriculture named after Petro Vasilenko
Kharkiv*

THE ISSUE OF USING HISTORICAL HERITAGE IN THE PUBLIC ADMINISTRATION STUDIES

The issue of updating the historical heritage in the public administration studies is analyzed. We substantiate the provisions on the subject field of research, which covers a complex set of ideas, traditions, habits, theories and practices of the past.

Key words: history, historical heritage, collective memory, interdisciplinary approach, public history.

Історія як наука про минуле людства відзначається значним соціокультурним та державотворчим потенціалом. Пов'язує минулі та прийдешні зрізи суспільної свідомості національна пам'ять, яка щільно пов'язана з феноменами історичної культури та історичної пам'яті. Сучасні нації використовують історію для того, щоб пришвидшити процес національної ідентифікації та сформувати почуття національної самобутності.

© Древаль Ю. Д., Лінецький Л. М., 2016

Належними історичними традиціями відзначається й стійка та стабільна державність, що дозволяє говорити про неперервність і збагачення традицій державотворення. Тож, і звернення до витоків у будь-якому разі збагачує потенціал сучасного державотворення. Це підтверджує й багатовікова історія українського народу, яка налічує чимало змістовних та соціально значущих сюжетів.

Питання щодо використання історичної спадщини в державноуправлінській діяльності набуває особливої ваги в умовах суспільних трансформацій. Перед перехідними суспільствами постає нагальне завдання всебічного врахування потенціалу національної пам'яті та вітчизняних традицій державотворення, а також ефективного використання досвіду тих країн, які вже досягли вагомих успіхів на шляхах утвердження принципів демократичного владарювання. Причому в умовах обмежених ресурсів уже майже не залишається часу для чергового застосування сумнозвісного "методу спроб і помилок".

Історичну проблематику аналізується в більшості видань, присвячених державному управлінню. Уже традиційно досліджується вплив на сучасні управлінські відносини творчого доробку М. Вебера, В. Вільсона, А. Файоля та Л. Штейна. На сьогодні хрестоматійним видається і положення, що особливості запровадження управлінських моделей в різних країнах світу базуються на історичних традиціях та попередньому досвіді державотворення. Предметом детального аналізу все частіше стають і найбільш важливі віхи українського державотворення. Потужний ресурс для поглибленого розуміння зв'язків минулого і сучасного складають напрацювання на теми історичної пам'яті, історичної свідомості, колективної пам'яті, простору пам'яті, соціальних рамок пам'яті, культурних контекстів пам'яті та "стратегії історизування".

Проте поки що історична спадщина недостатньою мірою використовується в державноуправлінських дослідженнях. Розповсюдженою є практика суто формальної згадки про "витоки" та "передумови", що жодним чином не впливає на результати дослідження. У цьому сенсі потребує додаткової уваги і проблематика застосування історичного підходу як засобу наукового пізнання в державноуправлінських дослідженнях. Остаточо нез'ясованим залишається й питання щодо виокремлення тієї частки історичної спадщини, яка складає безпосередню передумову формування та розвитку сучасних управлінських відносин. Також бракує чітких вказівок на те, яка частка такої спадщини потребує спеціальних фахових знань і не має відноситися до предметної сфери науки державного управління.

Завданням цієї статті визначено обґрунтування необхідності застосування міждисциплінарного підходу до вивчення та використання історичної спадщини, а також з'ясування предметного поля історичного аналізу в державноуправлінських дослідженнях.

Сучасності властиве посилення уваги до минулого в його різних аспектах, що першочергово пояснюється демократизацією суспільних відносин, вивільненням людини від надмірної опіки з боку органів державної влади, а також інтенсивними пошуками багатьма зацікавленими особами та соціальними групами власної ідентичності.

Методологічні питання зв'язків минулого та сучасного розглядаються в річищі багатьох наукових дисциплін, зокрема загальної історії та історії окремих країн, філософії історії, історії держави та права, соціальної та політичної психології, соціальної та політичної соціології, власне державного управління тощо. Все частіше ставиться питання про мегатренди світового розвитку, а також про охоплення "сучасністю" різних епох та історичних періодів.

Природно, що поглиблений аналіз різнобічних сторінок минулого потребує спеціальних історичних знань та належить до компетенції професійних істориків. Процес історичного пізнання має ґрунтуватися на належній джерельній базі, а також проводитися на надійній методологічній основі. У результаті ми отримуємо об'єктивні та належним чином вивірені знання про минуле, які й становлять надійний фундамент для повноцінного застосування історичного підходу в інших наукових галузях.

У річищі державноуправлінської проблематики це першочергово стосується достовірних відомостей про формування сучасного конституціоналізму, розподілу гілок влади, державно-владних відносин та політичної організації суспільства.

Водночас слід враховувати, що історик не може повністю дистанціюватися від влади та бути абсолютно незалежним від суспільних запитів сьогодення. Тож, перед істориками постає нагальне питання щодо з'ясування впливу минулого на сьогодення та обґрунтування актуальності власних досліджень. Ідеться про ставлення істориків до аффірмативної та критичної функцій у процесі історичного аналізу.

Як стверджує А. Киридон, “аффірмативна або дидактична історіографія (її основна функція – консолідація й підтримка спільноти (групи, держави, нації, релігії тощо) є благородною, але не виправданою спробою змусити історію робити те, на що в неї немає повноважень, тобто бути не тільки критиком, але й наставником” [6, с. 117].

У разі ж, коли засобом історичної інтерпретації обслуговується сучасний політичний порядок денний, з'являється той чи інший варіант так званої “офіційної історії” (який наперед не може бути вільним від ігнорування, тасування чи викривленого тлумачення окремих історичних фактів). Саме в такому контексті стають більш зрозумілими зауваження Г. Браунштейна, що “ахіллесовою п'ятою держави є її власна історія” [3, с. 7]. Водночас Н. Селунська розглядає зазначене питання ще об'ємніше, вказуючи на своєрідне “підкорення” професіоналізму історика не лише державі, але й політиці [9, с. 25].

Проте така дуалістичність не є настільки значущою для представників інших суміжних наукових дисциплін, які намагаються аналізувати історичні сюжети переважно задля поглиблення уяви про сучасний предмет дослідження. Наприклад, за оцінкою Ч. Тіллі, у річищі соціологічних досліджень “історичний соціальний критицизм реконструює минуле заради формування людиною вибору сучасного та майбутнього” [10, с. 96].

Окреслена дуалістичність взагалі затушовується в концептах історичної пам'яті, колективної пам'яті, соціальної пам'яті та національної пам'яті. Пам'ять як складне соціокультурне утворення охоплює сукупність символів, ідей, традицій, звичаїв та звичок. Причому індивідуальні чи “автобіографічні” спогади в будь-якому разі є своєрідним зрізом колективної пам'яті. До того ж у пам'яті сучасників не лише фіксуються, але й репрезентуються події минулого. Тож, до інтерпретації минулого все частіше долучаються непрофесійні історики і навіть окремі соціальні групи. Ефект нової організації пам'яті, за свідченням П. Нора, полягає в тому, що “в історика відбирається виключне право контролю над минулим” і що “минуле втратило єдиний смисл, і сучасне, наділене історичною самосвідомістю, неминуче узаконює множинність можливих версій минулого” [7].

Власне, і репрезентації істориками сторінок минулого поза межами пам'яті залишаються загалом не більше, ніж “річчю в собі”. Дійсно, якраз у пам'яті сучасників зберігається найбільш стійке уявлення про значущі події в житті окремого індивіда та соціуму, а також про особливості впливу минулого на сучасне життя соціуму.

У цьому сенсі важливими є напрацювання В. Вжосека, який розглядає історію переважно як частину сучасної культури, спрямовану на пізнання культури минулого. Автор звертає увагу читачів на ілюзорність переконань щодо єдино можливого трактування історії та підкреслює, що його наукові інтереси знаходяться у площині культурологічної та епістемологічно орієнтованої методології історії. Вчений аналізує історичні процеси на основі позиції культурного конструктивізму і стверджує, що “їдеться не про те, що ми знаємо про минуле, а, радше, про те, що про нього можемо та хочемо знати...” [4, с. 26]. Якраз на основі такої методологічної позиції і формулюються істинні знання щодо глибинного пласту минулого життя народів, а також щодо збереження історичної пам'яті у свідомості сучасників.

Дискусії на тему різнобічних аспектів індивідуальної та колективної пам'яті, які фактично розпочалися в 1920-х рр. у зв'язку з напрацюваннями М. Гальббакса, на сьогодні вже набули ознак потужного міждисциплінарного дискурсу. Звернення до історії, за М. Гальббаксом, надає сучасникам почуття реальності, а історія, у свою чергу, може бути представлена "як універсальна пам'ять роду людського" [11, с. 137]. За оцінкою О. Бойка, у межах гуманітарного та природничого напрямів у сфері дослідження пам'яті загалом та соціальної пам'яті можна виділити такі концептуальні підходи: соціологічні; структурно-функціональний; феноменологічний; психологічні; асоціативний; біхевіористський; психоаналітичний; функціональний; гештальт-підхід; діяльнісний; смисловий; системний; філософські; інформаційний; герменевтичний; гуманітарно-антропологічний; культурологічні; культурно-семіотичний; структуралістський; підходи історичної науки; спадкоємнісний/естафетний; менталітетний/ментальнісний; історико-антропологічний; біологічні [2].

На необхідність повноцінного застосування міждисциплінарного підходу все частіше вказують дослідники, які працюють у царині філософії та методології історії. Наприклад, А. Про наполягає на тому, що сучасні історики мають зважати не лише на напрацювання попередників та представників інших напрямів у межах власної дисципліни, але й визначитися стосовно інших наукових дисциплін – "сусідніх наукових корпорацій, з якими історія постійно та неминуче змагається за панування на науковому та соціальному полі". Отже, розвідки професіоналів у царині методології історії вимагають подвійного аналізу: первинного, який повинно бути спрямовано на виявлення концепції історії, укладеної в текстах; та більш глибокого аналізу, із залученням контексту, що дозволить розшифрувати їх методологічний дискурс і розкрити причинно-наслідкові зв'язки [8, с. 12].

У річизі державноуправлінської проблематики перспективним слід визнати аналіз концептів "публічної історії", "публічної культури пам'яті" та "прикладної історії". Використання категорії "публічність" якраз і має свідчити про те, завдяки яким практичним заходам сучасники зберігають пам'ять про минулі події та якою мірою історична спадщина впливає на сучасний стан управлінських відносин.

Однією з ключових характеристик публічної історії, як стверджує Г. Голубчик, є "прикладна й наочна суспільна користь, на противагу фундаментальним дослідженням академічної історичної науки, що спрямовані, головним чином, на фахівців" [5, с. 53–54]. За оцінкою Ф. Аккермана та його співавторів, метою використання публічної історії є намагання зробити історію більш зрозумілою для суспільства, що дозволило б використати історичні знання у практичній площині [1]. У такому аспекті стає більш зрозумілим і прикладний аспект історичних знань, який якраз і спрямовано на використання історії для вирішення прикладних (маркетингових) завдань.

Отже, питання актуалізації історичної спадщини складає важливий ресурс державноуправлінських досліджень. У цьому сенсі має йтися передусім не про спрощено зрозумілі та значною мірою заформалізовані "уроки історії", а про значний потенціал націотворення та державотворення, який зосереджується в історичній спадщині.

До предметного поля історичних досліджень у сфері державного управління, за нашою оцінкою, слід віднести:

- фактографічний та аналітичний матеріал, опрацьований фахівцями в галузі загальних історичних досліджень (з метою використання спеціальних об'єктивних, упорядкованих та належним чином аргументованих історичних знань);
- зв'язки історичної та національної пам'яті (з метою більш глибокого розуміння суб'єкт-об'єктних відносин в управлінській діяльності, потреб та запитів індивідів, які є споживачами управлінських послуг);
- теорії та практики минулих часів, які є предтечами сучасних управлінських моделей, інститутів та теорій;
- результати досліджень у сфері публічної історії (з метою опрацювання управлінських заходів для відтворення та збереження пам'яток минулого).

Список використаних джерел

1. Аккерман Ф. Прикладная история, или Публичное измерение прошлого / Феликс Аккерман, Якоб Аккерман, Анна Питке [и др.] // "Неприкосновенный запас". Журнальный клуб ИНТЕЛПРОС. – 2012. – № 3. – Режим доступа : intelros.ru/Интелпрос/Неприкосновенный запас/n3-2012.
2. Бойко О. Д. Феномен соціальної пам'яті: основні концептуальні підходи до аналізу та інтерпретації / О. Д. Бойко // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 2. – С. 65–108.
3. Браунштейн Г. А. Революция и государство / Г. А. Браунштейн. – СПб. : Нестор, 2004. – 312 с.
4. Вжосек В. Історія – Культура – Метафора. Постановня неklasичної історіографії. Про історичне мислення : монографія / Войцех Вжосек ; [пер. з пол. В. С. Саган, В. В. Склокін, С. О. Сєряков ; наук. ред. А. Киридон, С. Троян]. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 292 с. – (Серія "Ідеї та Історії". – Вип. 7).
5. Голубчик Г. "Публічна історія" як сфера державно-управлінської діяльності: зарубіжний досвід / Г. Голубчик // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 1 (20). – С. 51–59.
6. Киридон А. М. Історик та політика пам'яті: "розщеплена ідентичність" / А. М. Киридон // Чорноморський літопис : наук. журн. – 2010. – Вип. 2. – С. 116–121.
7. Нора П. Всемирное торжество памяти / Пьер Нора ; [пер. с фр. Марии Сокольской] // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 2/3. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2>.
8. Про А. Двенадцать уроков по истории / Антуан Про ; [пер. с фр. Ю. В. Ткаченко]. – М. : РГГУ, 2000. – 336 с.
9. Селунская Н. Б. Методологическое знание и профессионализм историка / Н. Б. Селунская // Новая и новейшая история. – 2004. – № 4. – С. 24–41.
10. Тилли Ч. Историческая социология / Ч. Тилли // Социс. – 2009. – № 5. – С. 95–101.
11. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / Морис Хальбвакс ; [пер. с фр. и вступ. ст. С. Н. Зенкина]. – М. : Новое изд-во, 2007. – 348 с.

Надійшла до редколегії 06.05.2016 р.

УДК 101.2/351

ФЕНОМЕН ФІЛОСОФІЇ ЯК "ПРАКТИЧНОЇ МУДРОСТІ" ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Корженко В. В.,
д. філос. н., проф.,
професор кафедри політології і філософії ХарПІ НАДУ,
м. Харків

Зроблено спробу реабілітації філософії як "практичної мудрості" в осмисленні проблем теорії і практики державного управління.

Ключові слова: Всесвітній день філософії, державне управління, філософія державного управління, сфери державного впливу в ринковому суспільстві, "абетка" в соціальному пізнанні.

Korzhenko V. V.,
Doctor in Philosophy Sciences, Professor,
Professor of Politology and Philosophy Department, KRI NAPA, Kharkiv

PHENOMENON OF PHILOSOPHY AS "PRACTICAL WISDOM" OF PUBLIC ADMINISTRATION

An attempt has been made to rehabilitate philosophy as a "practical wisdom" in conceptualization of the problem issues of the public administration theory and practice.

Key words: World Philosophy Day, public administration, public administration philosophy, spheres of state influence in a market society, "alphabet" of social cognition.

© Корженко В. В., 2016